

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2023.01.028>

УДК 021.4:091Тичина

Людмила Петрушко,

<https://orcid.org/0000-0001-7175-9143>,

кандидатка історичних наук, наукова співробітниця,

відділ кодикології та кодикографії,

Інститут рукопису,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

вул. Володимирська, 62, Київ, 01601, Україна

e-mail: liudmyla1991@ukr.net

Українська рукописна спадщина в експозиції електронної виставки з нагоди 130-річчя від дня народження П. Г. Тичини

Метою статті є з'ясування репрезентативного потенціалу виставки «Архівна спадщина Павла Григоровича Тичини (1891–1967) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», розкриття значущості творчої спадщини поета для сучасних дослідників. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні методів аналізу, синтезу та узагальнення, класифікації та систематизації, індукції та дедукції, наративного, історико-типологічного, історико-проблемного, історико-порівняльного, історико-системного, історико-генетичного, ретроспективного та інтерпретаційного. **Наукова новизна.** Експонати виставки проаналізовані за трьома аспектами: загальні, візуальні, змістовні. Обґрунтовано художню цінність рукописів як таких, що повноцінно компенсують відсутність зображувальних джерел. Наголошено на науково-інформативній цінності рукописних документів. **Висновки.** У статті розкрито репрезентативний потенціал електронної виставки до ювілею П. Г. Тичини. З'ясовано відповідність представлених матеріалів складу фондів, що вміщують документи, пов'язані з відомим українським поетом. Електронна виставка до 130-річчя П. Г. Тичини репрезентує два основні фонди Інституту рукопису, в яких зберігаються документи, пов'язані з Павлом Григоровичем: у кількісному аспекті, видовому та персональному. Експонати дають змогу сформулювати правильне уявлення про наявність у презентовану епоху різноманітного матеріалу для письма, який, крім основного, мав і додаткове функціональне призначення. Експозиційні рукописи демонструють також відмінності в орфографії та лексиці (порівняно з нинішніми), еволюцію почерку П. Г. Тичини, його стиль оформлення автографів, особливості написання, за якими можна визначити первинність і вторинність тексту. Експонати виставки доносять до відвідувача багатогранний образ Павла Григоровича. Автографи поезій майже цілком репрезентують творчість поета хронологічно та тематично. Рукописи висвітлюють також різні біографічні аспекти. Експонати електронної виставки, що аналізуються, загалом адекватно представляють як фонди Інституту рукопису, так і особистість П. Г. Тичини.

Ключові слова: електронна виставка, рукописна спадщина П. Г. Тичини, репрезентативний потенціал, експозиційні документи, Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Актуальність теми дослідження. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського є безцінною скарбницею історичних джерел для ознайомлення користувачів із минулими і сучасними епохами, з їх подіями, явищами, творцями. Ще не введені у науковий обіг документи мають практично невичерпну інформаційну цінність, бо кожне покоління дослідників може віднайти в них відповіді на актуальні для їхньої доби питання, застосувавши при цьому новітній інструментарій і власний підхід, побачити те, що досі залишалося не поміченим. Однак рукописна спадщина важлива не лише для людей науки. Знайомство з нею (навіть побіжне) широкої громадськості сприяє і сприятиме зміцненню патріотизму, становленню національної свідомості, формуванню адекватних уявлень про українську історію.

Відкрити перед читачами хоча б частину цього багатого рукописного надбання покликани тимчасові експозиції фондів матеріалів. Вони становлять одну з пріоритетних форм роботи співробітників Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Особливе значення в цьому контексті мають електронні виставки. Незважаючи на те, що останні представляють читачам рукописи опосередковано, чим поступаються знайомству з документами «de visu», їх перевагою є можливість охопити більшу кількість відвідувачів. Виняткової цінності вони набули в період карантинних обмежень і воєнних дій, в умовах дистанційної роботи бібліотеки та інституту. А названий вище недолік (відсутність «живого» контакту з рукописами) за потреби може компенсуватися замовленням матеріалів і їх детальним опрацюванням у читальній залі Інституту рукопису НБУВ.

Традиційним стало експонування документів у зв'язку з відзначенням річниць пам'ятних дат. Такою була й виставка, організована у 2021 р. до 130-річчя від дня народження відомого українського поета, літературознавця, мовознавця, перекладача, державного і громадського діяча П. Г. Тичини (1891–1967).

Особистість Павла Григоровича відома сьогодні далеко не всім. Мабуть, для більшості наших співвітчизників ця людина znana як автор поезій. Інші таланти й аспекти біографії залишаються маловідомими або забутими. Крім того, щодо яблуновоцвітного генія, як назвав П. Тичину Олесь Гончар, існує також деяке упереджене ставлення як до «блязня сталінського режиму». Висвітленню реального образу Павла Григоровича, розумінню його життя якраз сприяє знайомство з документами, пов'язаними з його особою (майже всі є автографами П. Тичини). Вони дають можливість побачити реальну людину в контексті часу, а також допомагають подоланню стереотипів щодо неї.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика теорії і практики організації електронних виставок вже знайшла своє відображення у низці публікацій українських учених. Серед них варто назвати дослідження В. Бондаренко [1], Т. Коваль, І. Смоляр, Л. Туровської, О. Яковенко [2; 30; 32], О. Курганової [4], О. Лопати [5].

Метою статті є з'ясування репрезентативного потенціалу виставки «Архівна спадщина Павла Григоровича Тичини (1891–1967) у фондах Інституту рукопису

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», розкриття значущості творчої спадщини поета для сучасних дослідників.

Виклад основного матеріалу дослідження здійснено в трьох аспектах: загальному, візуальному, змістовому.

Загальні аспекти документів. На виставці представлені матеріали з двох фондів: № 79 «Тичина Павло Григорович (1891–1967) – український поет, літературознавець, мовознавець, перекладач, державний і громадський діяч» (15 документів) та № 1 «Літературні матеріали» (10 рукописів). У такий спосіб репрезентовано основні фонди, в яких зберігаються справи, пов'язані з Павлом Григоровичем. Навіть у кількісному співвідношенні така ситуація репрезентативна: особовий фонд 79 налічує 38 одиниць зберігання, а у фонді I – 35 документів, пов'язаних із П. Г. Тичиною.

Майже всі експонати є рукописами (23 із 25). Виняток становлять лише два машинописи, які, однак, мають рукописні помітки П. Г. Тичини [12; 31]. Це відображає видовий склад названих фондів за способом фіксації інформації в документах. Більшість матеріалів із фондів, що досліджуються, є саме рукописними текстами.

24 із 25 експонатів доносять до нас «слід» руки П. Тичини – це автографи поета або машинописи з його рукописними правками. Лише один лист, адресований поету, написаний іншою особою – Д. М. Косариком [3]. Така ситуація не випадкова: майже всі документи названих фондів виходили «з-під пера» Павла Григоровича.

Експонати, представлені на виставці, репрезентують і різноманітний характер видового складу фондів за формою. Так, увазі читачів пропонуються автографи поезій [6–8; 13; 25–29] і сторінок набірних примірників поетичних збірок [21; 23–24], листи до редакції з авторськими віршами [16–17], інші епістолярії особистого та офіційного листування (листи, листівки, записки) [9–10, 18–20, 22], відгук на дисертаційну роботу [14], збірка поезій у перекладі російською мовою із зауваженнями автора [17], заяви [11; 12]. Тобто, це – рукописи, пов'язані з поетичною та науковою творчістю Павла Григоровича, документи, що розкривають різні аспекти біографії поета.

Відсутність на виставці зображувальних джерел відповідає характеру «Тичинівських» документів названих фондів – серед численних рукописів лише один містить фотопортрет М. Заньковецької [15], який, однак, не був залучений до виставки, оскільки не мав першочергової цінності в представленні архівної спадщини українського поета. В епоху масової візуалізації така обставина цілком закономірно могла б знижувати цінність організованої виставки. Однак вона сповна компенсується естетикою рукописів, авторським оформленням і загалом зовнішнім виглядом представлених експонатів.

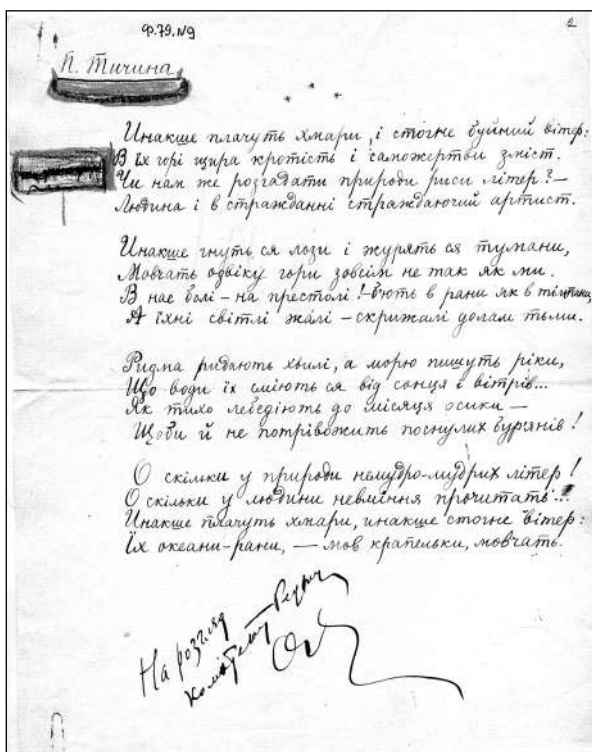
Візуальні аспекти. Оскільки, насамперед, увагу читача привертають саме візуальні атрибути рукопису, розпочнемо з їх характеристики. Різними є аркуші експонованих документів: вузькі [6; 7; 28] і широкі [13; 24], світлі [8; 18] і жовтуваті [25; 27], акуратні [14; 20] та надірваний [10], зім'ятий [17], потріпаний [3],

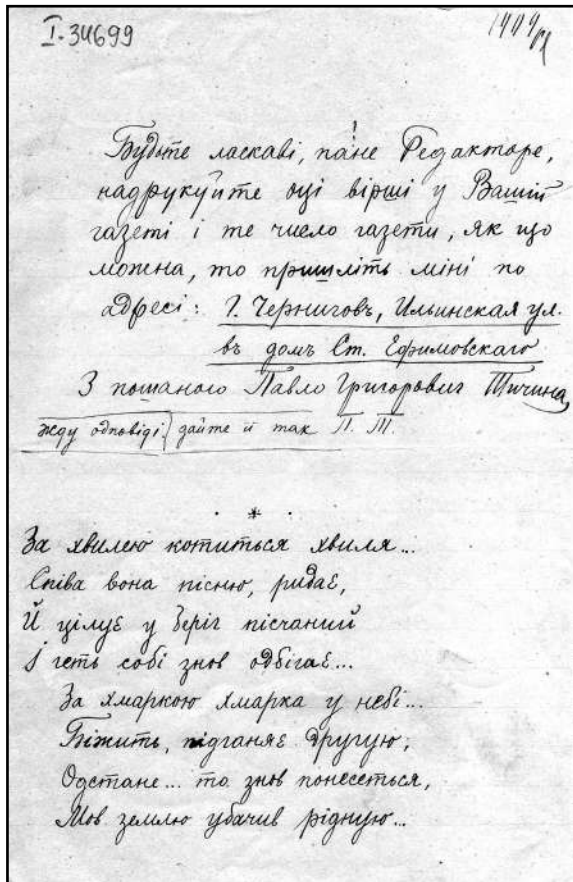
рівненькі [8; 14] та зі слідами згину посередині (очевидно, це – свідчення перебування в конверті) [16; 18], у горизонтальну і вертикальну лінійки [6; 7; 21; 28] та без неї [8; 26]. Загалом, вони відображають ситуацію з «Тичинівськими» рукописами. Відвідувачі виставки не мають змоги помітити лише те, яким є папір на дотик (гладенькі та шорсткі аркуші тощо). До речі, це зауваження стосується не лише електронної виставки. Навіть у випадку перебування експонатів під склом ситуація була б такою ж. Цей аспект потребує безпосереднього контакту з документами.

Особливості паперу є досить цінним джерелознавчим аспектом, який, з одного боку, відображає повсякденний матеріальний складник тогочасної епохи, можливість чи неможливість мати належний, якісний матеріал для письма. З іншого – ці особливості містять важливу для дослідників джерельну інформацію щодо створення та побутування автографів.

Додаткову інформацію дають різні кольори чорнил: зелений [6; 7], фіолетовий [14], синій [8], чорний [21], смарагдовий [18] та олівців: простий, червоний, синій [3; 9, 12]. Іноді вони поєднуються в одному документі: наприклад, основний текст написано зеленим, а правки зроблені фіолетовим [28], або текст – простим олівцем, а підкреслення – червоним [10], або ж різні кольори застосовувалися Павлом Григоровичем для того, щоб відділити зауваження одне від одного [31].

Примітності рукописам надають різні розміри літер в одному документі [17]. Вони ж мають важливе значення для дослідників, потенційно вказуючи на первинність і вторинність тексту: написане дрібнішим почерком нерідко було авторською припискою після написання основного тексту. Так, в автографі листа до редакції газети «Рада» основним є текст самого листа і вірша, а пізнішою допискою – дрібнішим почерком – «Жду відповіді. дайте її так П. Т.» [16]. У спішному листі М. Могилянському вже після завершення основного тексту, на що вказує підпис «Ваш ПТ», Павло Григорович ще додає два речення, наскільки це дозволяло вільне поле на невеликому аркуші, тому дописка – меншими літерами [9]. Візуальні спостереження виявляють також вставки в листах як окремих слів, так і речень [19].

Документи репрезентують відмінність у літерній графіці поета. Напевно, це залежало від часу (що свідчить про еволюцію почерку) та обставин (текст писався спокійно чи поспіхом, яким був засіб для письма). Так, лист із поезіями до редакції газети «Рада» написано старанно, ще досить по-учнівськи (якщо правильним є датування «1909 р.», П. Тичині тоді було 18 років) [16]. Акуратний, естетичний почерк – в автографах ранньої лірики [6; 7; 28], більш швидкий – у пізніших [8; 26]. Це має важливе значення при датуванні тих рукописів, час створення яких невідомий. Візуально спостерігається, що інформація, зафіксована в записках Павла Григоровича, була терміновою [9; 10]. Сприймаючи всі ці нюанси, читачі та дослідники можуть «доторкнутися» до повсякденного виміру, «побачити» реальне

життя людини тогочасної доби. У цьому – надзвичайно разюча відмінність рукописного документа від його друкованої публікації.

Експонати виставки відкривають перед відвідувачем ще одну особливість – доносять до нас орфографію і навіть лексику, відмінні від сучасних. Так, у всіх текстах П. Тичини літера «є» написана як «е»: «здається» [21], «ридає», «цілує» [16], «приємно» [19], «до Києва» [22]. До речі, названа особливість присутня і в листі Д. Косарика [3]. Зустрічаються й інші відмінності в рукописах Павла Григоровича: «техники», «люде», «одне другому», «в-вічі», «сами собі» [24], «як що», «міні», «по адресі», «жду одповіді», «беріг» (у значенні «берег») [13], «слізми» [17], «з народньої» [19], «Даниловні» [22], «неутішно жалобна», «Ачи піснено» [17] тощо. Такий аспект, як відмінність у лексиці, важливий для дослідників тим, що репрезентує зафіксовану в рукописах епоху як таку, коли ще формувався правопис, а також, цілком ймовірно, вказує на можливі в той час відповідники сучасного варіанту названих слів, адже Павло Григорович був дуже гарним знавцем мов, тим паче своєї рідної.

Представлені експонати демонструють також характерні риси авторського стилю в оформленні рукописів. Заголовки творів і свої прізвище та ім'я (ініціал-

ли) Павло Григорович, як правило, підкреслював (нерідко при цьому ще й ставив крапку в кінці) [7; 25; 28]. У такий спосіб він виділяв важливе чи головне не лише в автографах поезій, але також в інших документах [15; 19; 30]. Інші особи, чії записи доносять експоновані рукописи, також підкреслювали те, на чому хотіли наголосити [3; 14]. У поезіях, де відсутній заголовок, на його місці Павло Григорович малював зірочки, крапочки перед текстом [16; 28]; а в кінці – маленьку рисочку (як дефіс) [28]. Авторський стиль оформлення доносить до читачів таку особливість поета, як художня обдарованість (П. Тичина мав неабиякий талант до малювання, збережені малюнки, виконані його рукою, засвідчують це, і в певний момент життя він навіть шкодував, що став поетом, а не художником або музикантом).

Читач має можливість побачити продовження авторської роботи навіть над уже завершеним твором. Про це свідчать правки в автографах, зокрема у набірному примірнику поетичної збірки. Вдосконалення стосувалися як самого тексту (перестановка слів місцями), так і його оформлення [24; 28]. Висновок про авторське походження можна зробити на основі порівняння стилю написання цифр [28], а також на підставі того, що виправлення виконане смарагдовим чорнилом, яким написано і заголовок (почерк у заголовку і основному тексті – однаковий) [24]. Означене вказує на особистість Павла Григоровича, що був дуже вимогливим до себе, до своєї творчості, до власного слова.

У контексті характеристики зовнішніх особливостей рукописів важливо звернути увагу на слід від скріпки [13], а також на плями [7; 17; 29]. Їхня цінність полягає в тому, що вони демонструють життя документів: останні до чогось крипилися, зазнавали незначних, очевидно, випадкових хімічних впливів, що й зафіксувалося на аркушах.

Змістові аспекти. Художні твори П. Г. Тичини, автографи яких представлені на виставці, хронологічно охоплюють значний проміжок часу: 1909–1958 рр. Це – майже весь творчий шлях поета. За тематичною спрямованістю їх слід об'єднати в три блоки: 1) рання лірика; 2) тексти, що віддзеркалюють революційні події 1917–1921 рр.; 3) поезії воєнного та повоєнного часу (з мотивами радянської дійсності). Фактично такий змістовий характер відповідає текстам, представленим у фондах Інституту, та відображає основні тенденції у творчості Павла Григоровича. Тобто матеріали виставки сприяють формуванню в читачів досить адекватного уявлення про творче життя письменника.

Важливими є два листи з віршами, очевидно, ще молодого П. Тичини до редакції газети «Рада» [16; 17]. Насамперед вони знакові тим, що висвітлюють період становлення Павла Григоровича як поета. В одному з них юний автор просить надрукувати його вірші, а також надіслати йому той примірник газети, у якому будуть опубліковані ці твори. Запис вгорі містить хронологічну вказівку: «1909 р.» (очевидно, не почерком Павла Григоровича). Якщо це – точна дата, то П. Тичині було тоді 18 літ. Крім того, названі документи вміщують цінну інформацію щодо історії його особистих контактів і місць перебування. Останні, своєю чергою, слугують допоміжним аспектом у датуванні вказаних автографів.

В обох листах, як адреса Павла Григоровича, вказано м. Чернігів. Щоправда, в одному – вулиця Іллінська, в іншому – Воскресенська. Цікаво, що більш точно адреса конкретизується не номером будинку, а прізвиськом його господаря: «домъ Ст. Ефимовскаго» [16], «домъ Фесюкова» [17]. Можливо, це вказує на те, що Єфимовський і Фесюков були відомими у місті особами, а можливо, такою була практика дореволюційної кореспонденції. У другому листі адресатом вказано М. І. Жука з приміткою «для П. Т.» [17]. Приписка Павла Григоровича «Жду одповіді. дайте їй так», певно, означала прохання повідомити про прийняття віршів до друку в неофіційній формі – можливо, усній або через спільних знайомих. Примітно, що, хоча основні тексти листів, як і поезій, написано українською мовою, якою, до речі, видавалася і «Рада», самі адреси – російською – офіційною мовою країни, в якій жив і творив тоді П. Тичина.

Незаперечну цінність мають представлені на виставці аркуші з набірних примірників збірок «Плуг» та «Замість сонетів і октав». Вони відкривають перед читачем і дослідником важливу сторінку історії книгодрукування, відносин між автором і видавництвом, представляють знаковий етап підготовки поетичних збірок до виходу у світ [21; 23; 24].

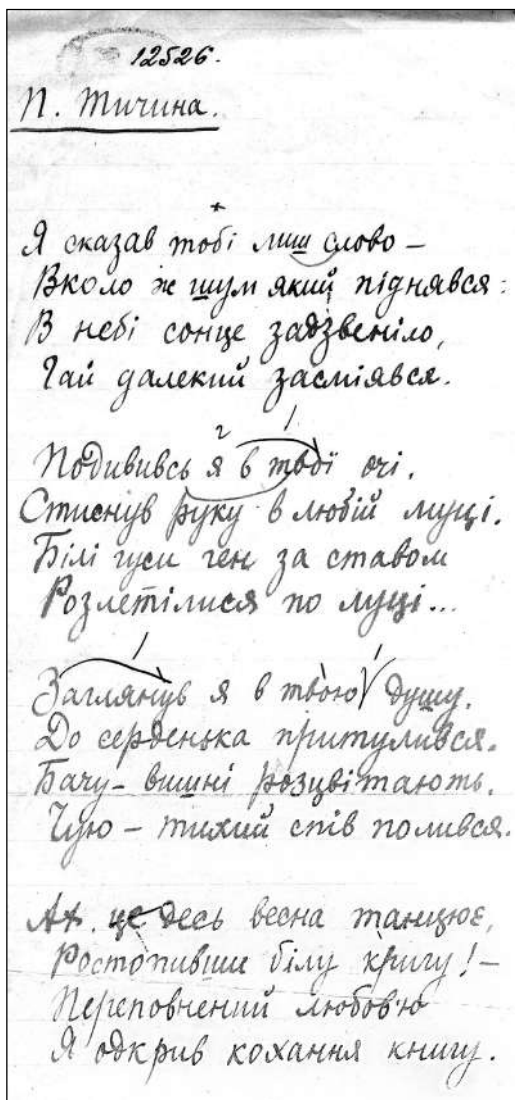
Авторські помітки на полях збірки поезій «Стихи» якнайкраще і якнайповніше демонструють реакцію Павла Григоровича на відповідність російськомовного перекладу оригіналу. Мабуть, лише вони спроможні передати емоції і думки П. Тичини. В експонованій на виставці сторінці зауваження автора займають приблизно стільки ж обсягу, скільки сам вірш [31]. Незгода поета з якістю перекладу російською мовою знайшла своє відображення не лише в маргіналіях примірника збірки. Павло Григорович підготував заяву-заперечення до президії Всеукраїнської спілки радянських письменників. Представлений на виставці завершальний аркуш цього документа (його машинописної копії) демонструє останні зауваження щодо названої збірки, а також висновки автора. Очевидно, саме рукою Павла Григоровича червоним олівцем було підкреслено найважливішу його думку «Вилучити цю книгу потрібно» [12].

Експонований на виставці автограф із чорновими начерками демонструє спроби перекладу відомої поезії О. Пушкіна («Я помню чудное мгновенье...»), які однак, швидше за все, були незавершеними. І у вищезгаданих зауваженнях, і в цьому документі, можна побачити, як тонко Павло Григорович відчував слово [27].

Неабиякою цінністю для сучасних дослідників є епістолярії П. Тичини. Найбільша їх кількість серед експонованих адресована М. Могилянському. На виставці представлені перший і останній аркуші особистих листів, невеликі листівки та так звані спішні листи (які потребують негайної доставки) приватної кореспонденції. Цікавим є послання Павла Григоровича, що починається вірменською мовою. Воно відображає як конкретний період життя співця української революції, так і один із його талантів – інтерес, любов та знання іноземних мов загалом і, зокрема вірменської, яка була однією з найважливіших у житті поета. Аналізований документ містить вказівку на те, що свої послання Павло Григорович міг писати і в кілька етапів: «Цей початок я написав тоді, як ще не мав у

руках Вашого листа». Представлений на виставці аркуш якраз повністю відображає вірменську тематику: вірменською написано початок листа, нею, як стає зрозуміло з тексту, зацікавився і адресат, у зв'язку з чим Павло Григорович ділиться своїми почуттями, досвідом вивчення мови, власними спостереженнями-враженнями щодо неї. Адресант також висловлює думку, що ймовірно А. Кримський володіє вірменською мовою. Форма, в якій висловлено останнє припущення, доносить до нас емоції Павла Григоровича: «Чекайте! а може Агатагел Юхимович вірменської вміє?». Згадка відомого вченого лише по імені та по батькові вказує, на нашу думку, на те, що А. Ю. Кримський був добре відомим як автору листа, так і його адресату. Ця приписка, вміщена вертикально (згори вниз) на лівому полі листа, засвідчує важливість вивчення архівних документів, адже опублікований текст не зможе донести тієї емоційності, як це робить рукопис [19].

Кінцівка іншого листа репрезентує щирю турботу Павла Григоровича про духовний, душевний та фізичний складники здоров'я друга. Крім того, представлений на виставці аркуш відображає, очевидно, інформацію, важливість якої була усвідомлена автором, уже після написання основного тексту. Йдеться про незмінність адреси для зворотного зв'язку, про вітання від «т. Ліди [Лідії Петрівни Папарук, яка стане дружиною поета – Л. П.] з її подругою Олею», а також про вдячність за надіслану книгу Л. Мартовича, яка «десь певно в Харкові жде» Павла Григоровича. Очевидно, ще пізнішою припискою був останній абзац, позначений «P. S.». Його цінність для характеристики Павла Григоровича як людини – незаперечна. Адресант згадує свої негативно-емоційні слова щодо колишньої господині і пише про важкі докори власного сумління з цього приводу: «Я кілька день мучився, що це грубо так проти людей». На наше переконання, П. Тичина не просто ділиться із другом своїми думками та душевним станом. Для нього було важливим зняти обвину-

вачення зі згадуваної особи, висловлені в попередньому листі, і подати адресату (замість поганого прикладу) взірць правильного ставлення до ближніх [18].

Цінним є також «спішний лист», характер якого передає і сама назва, і вказівка щодо часу передачі адресату із підкресленням червоним олівцем («Передати не пізніше 8, 8 ¹/₂ год. вечора. 16/X.»), і матеріали письма, і сам його зміст: «Михайла Михайловича хотів би бачити у себе... Знаю, що ще завтра Вас побачу, – а це хотілося щоб імено сьогодні» [9].

Завершуючи тему з епістоляріями, згадаємо ще один такий документ, представлений на виставці, однак уже адресований самому Павлу Григоровичу. Зі змісту складається враження, що це могла бути супровідна записка, яку передавала сама особа, про яку йдеться в тексті – Опанас Євгенович Шевчукевич. Висловлюється прохання посприяти в прийомі гостя кращими офтальмологами. Крім того, зазначаються результати пошуків автором літератури угорською мовою і те, що Опанас Євгенович везе для П. Тичини німецько-угорський словник. Ця інформація ще раз підтверджує турботливе ставлення П. Тичини до друзів, знайомих та поліглотство поета і тим самим надає листу значущості джерела для вивчення життя і творчості П. Тичини [3].

Заява-прохання до Ради Бібліотекарів Національної Бібліотеки доносить до читача не лише сам текст прохання (про зарахування на посаду бібліотекаря, перелік попередніх місць роботи, а також зазначення осіб, які можуть надати йому рекомендації), але й подальшу його долю. На цьому ж аркуші зафіксовані рекомендації вказаних П. Тичиною людей – Ю. Меженка (здається, двічі) і С. Єфремова. Цілком ймовірно, це було вже після отримання заяви Радою Бібліотекарів. Є на ній також штамп із вхідним номером і датою отримання листа, що разом із датою написання заяви, може висвітлювати історію кореспонденції в той час, слугувати допоміжним джерелом для вивчення швидкості отримання листів адресатами. Важливо, що документ містить також свідчення про швидку і позитивну для Павла Григоровича реакцію – резолюцію про обрання його на посаду на засіданні Комітету 18.10.1921 р. [11].

Темп і поспіх реального життя фіксує також перший аркуш відгуку П. Тичини на дисертаційну роботу М. М. Ткаченка. Вгорі написано: «Очень срочно! Можно вечером...». Оскільки, як ми вважаємо, примітка зроблена іншим, не Павла Григоровича, почерком, то, певно, йдеться про прохання дисертанта або третьої особи передати відгук за необхідною адресою [14].

Становить інтерес також записка до Д. Д. Копиці. Зовнішній вигляд рукопису (обірваний аркуш, швидкість письма, скорочене до ініціалів звертання «Д. Д.!») свідчать про поспіх Павла Григоровича. Цілком можливо, що причину цього відкриває сам текст. П. Тичина хвилювався, щоб С. Чиковані не отримав двох схожих листів («однакові ж вирази й слова у обох цих листах»), і зауважував про необхідність змінити лист до Інституту літератури, «щоб він не був подібний на лист до С. Чиковані» [10]. Зауважене доносить до читача надзвичайно відповідальне ставлення Павла Григоровича до професійних обов'язків, піклування про авторитет українських наукових установ.

Представлені на виставці документи демонструють, на нашу думку, помітну відмінність між професійно-творчим рівнем, з одного боку, та персональним – з іншого.

Здійснений огляд та аналіз оприлюднених на виставці матеріалів засвідчує їх значущість, насамперед, у науково-дослідному та просвітницько-виховному аспектах. Документи слугують важливими історичними джерелами для вивчення, по-перше, особистості Павла Григоровича: не лише багатогранності його таланту, творчої та наукової професійності, але й важливих людських якостей, що засвідчено не тільки низкою його автографів, але й документом, адресованим йому. По-друге, матеріали виставки висвітлюють низку біографічних моментів – як загальновідомих, так і маловідомих (коло особистих контактів, місця перебування, посади, які він обіймав). По-третє, вони блискуче репрезентують сучасну поетові епоху, вмщуючи цінні відомості до історії кореспонденції, книгодрукування, повсякдення (дореволюційного, періоду національно-визвольних змагань, радянського), особливостей відносин між автором і редакціями, видавництвами, підготовки збірок до публікації тощо. Звісно, не заперечуючи значущості матеріалів електронної виставки, варто зазначити, що їх вивчення важливе в контексті залучення низки інших «Тичинівських» документів та джерел тогочасної доби, пов'язаних із особою Павла Григоровича та з тими питаннями, які до певної міри розкриваються через посередництво оприлюднених рукописів.

Ще більшу значущість організована виставка має у просвітницько-виховному аспекті. Якщо дослідники-тичинознавці загалом повинні бути добре обізнаними з цією персоналією, то дослідники, наукова діяльність яких не пов'язується з життєвим і творчим шляхом П. Тичини, а також пересічні читачі, напевно, знають Павла Григоровича здебільшого лише як автора поезій, що були присвячені революційним подіям та радянській дійсності («На майдані...», «Пісня трактористки», «Партія веде»), або, у кращому випадку, більшою мірою це стосується молодого покоління – як талановиту людину, з-під пера якої вийшли ліричний вірш «О панно Інно...» та патріотичний «Я єсть народ», актуалізований із певними текстологічними змінами і в наш трагічний час. Названі ж особливості оприлюднених на виставці рукописів, їх безцінний джерельний потенціал розкривають досі не відомі багатьом нашим співвітчизникам аспекти біографії, творчої та професійної діяльності, представляють живу людину, а не сформований офіційною радянською пропагандою чи підручниками образ або чиєсь суб'єктивне враження. Таке «відкриття» Павла Григоровича крізь призму рукописної спадщини може слугувати поштовхом до наукового чи особистого зацікавлення його особою, до глибшого і більш детального вивчення, у т. ч. – звернення до інших архівних джерел, меморіальних речей, книг тощо.

Зруйнування наявних стереотипів, усвідомлення того, що справжнє знання про минуле ґрунтується і повинне ґрунтуватися на історичних документах, своєю чергою, наблизить до об'єктивного розуміння української історії, дасть поштовх до свідомого сприйняття інформації, її правильного пошуку та використання.

Однак, найважливіше значення виставки, на наше переконання, полягає в такому:

знайомство з названою рукописною спадщиною, у т. ч. через усвідомлення того, що це лише невелика частина безцінного і багатого духовного українського надбання, що нашими попередниками були такі талановиті та великі душею люди, що ми маємо славу історію, сприятиме формуванню патріотичних почуттів та національної свідомості в умовах жертовної боротьби за вільну Українську Державу.

Висновки. Електронна виставка до 130-річчя П. Г. Тичини репрезентує два основні фонди Інституту рукопису НБУВ, в яких зберігаються документи, пов'язані з Павлом Григоровичем: у кількісному аспекті, у видовому (за способом фіксації інформації та формою), у персональному (більшість матеріалів, пов'язаних із поетом, є його рукописами). Експонати дають змогу сформуванню правильного уявлення про наявність у презентовану епоху різноманітного матеріалу для письма, який, крім основного, мав і додаткове функціональне призначення. Рукописи демонструють також відмінності тогочасної орфографії та лексики порівняно з нинішніми, еволюцію почерку П. Тичини, а також його стиль оформлення автографів, особливості написання, за якими можна визначити первинність і вторинність тексту тощо. Експонати виставки доносять до відвідувача багатогранний образ Павла Григоровича: обдарованої особистості (поета, художника, музиканта, поліглата, знавця мов, перекладача, науковця), людини з великим серцем і талантом, високим професіоналізмом та працелюбністю. Автографи поезій майже цілком репрезентують творчість Павла Григоровича хронологічно та тематично. Рукописи висвітлюють також різні біографічні аспекти. Експонати електронної виставки загалом адекватно представляють як фонди Інституту рукопису, так і особистість П. Г. Тичини, мають важливу науково-дослідну та просвітницько-виховну значущість, підтверджують важливість організації електронних виставок як способу популяризації української рукописної спадщини, формування національної свідомості та відповідних дійсності уявлень про українську історію і її учасників.

Список бібліографічних посилань

1. Бондаренко В. Віртуальні виставки як дистантна бібліотечна послуга. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 467–478.
2. Коваль Т., Смоляр І., Туровська Л. Популяризація електронних книжкових виставок НБУВ у соціальних мережах. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 42. С. 52–61.
3. Косарик Дмитро Михайлович – [Тичині] Павлу Григоровичу. *Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Ф. 79. Спр. 36.
4. Курганова О. Історія світового книгодрукування крізь призму видавничих колекцій: електронні виставки етєнів та ельзєвірів на вебсайті НБУВ. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 1. С. 32–39.
5. Лопата О. Електронні бібліотечні журнальні виставки як змістовна складова роботи залів періодичних видань НБУВ. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 3. С. 41–46.
6. Тичина П[авло Григорович]. Гаї шумлять... *ІР НБУВ*. Ф. 79. Спр. 1.
7. Тичина П[авло Григорович]. Гаптус дівчина... *ІР НБУВ*. Ф. 79. Спр. 2.
8. Тичина Павло [Григорович]. Думки під час концерту хору Мазовше. *ІР НБУВ*. Ф. 79. Спр. 37. Арк. 1.
9. [Тичина] П[авло Григорович] – Михайлу Михайловичу Могилянському. *ІР НБУВ*. Ф. 1. Спр. 44187.
10. Т[ичина] П[авло] [Григорович] – Копиці Д[авиду] Д[емидовичу]. *ІР НБУВ*. Ф. 79. Спр. 25. Арк. 1.

11. Тичина Павло Григорович до Ради Бібліотекарів Національної бібліотеки [України]. Заява. *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 32.
12. Тичина П[авло] [Григорович]. До Президії всеукраїнської спілки радянських письменників. Заява-заперечення... *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 35. Арк. 9.
13. Тичина П[авло Григорович]. поч. «Інакше плачуть хмари і стогне буйний вітер». *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 9.
14. Тичина П[авло Григорович]. «Історично-географічні відомості про місця перебування Т. Шевченка на Україні. Дисертаційна робота М. М. Ткаченка». [Відгук]. *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 23. Арк. 1.
15. Тичина П[авло] [Григорович]. Кантата. *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 34.
16. Тичина Павло Григорович. Лист в редакцію газети «Рада» з віршами. 1909 р. *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 34699. Арк. 1.
17. Тичина Павло Григорович. Лист в редакцію газети «Рада» з віршами. *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 34700.
18. Тичина Павло Григорович. Лист Могілянському Михайлу Михайловичу. 12 серпня 1926 р. З Алупки в Кисловодськ. *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 44180. Арк. 2.
19. Тичина Павло Григорович. Лист Могілянському Михайлу Михайловичу. 1924 р. з Харкова в Київ. *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 44170. Арк. 1.
20. Т[ичина] П[авло] [Григорович] – Романович-Ткаченко Наталі Данилівні. *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 31. Арк. 1.
21. Тичина Павло Григорович. «Листи до поета» (із набірною примірника збірки «Плуг»). *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 12581. Арк. 23.
22. Тичина Павло Григорович. Листівка Могілянському Михайлу Михайловичу. 1924 р. *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 44175.
23. Тичина Павло Григорович. «Плуг». Збірка віршів. Набірний примірник. *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 12581. Арк. 2.
24. Тичина Павло Григорович. Сторінка із набірною примірника збірки «Замість сонетів і октав». *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 12583. Арк. 7.
25. Тичина Павло [Григорович]. Тобі, народе любий мій. *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 17. Арк. 1.
26. Тичина Павло Григорович. «Хрещатицька». *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 38. Арк. 1.
27. Тичина Павло Григорович. Чорнові начерки. *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 16. Арк. 4.
28. Тичина Павло Григорович. «Я сказав тобі лиш слово...». *IP НБУВ*. Ф. I. Спр. 12526.
29. Тичина Павло Григорович. «Я утверждаюсь» [2 перші строфи вірша]. *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 18.
30. Туровська Л., Смоляр І. Електронна виставка як комунікаційна модель діяльності наукової бібліотеки. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 3. С. 29–31.
31. Тичина Павло Григорьевич. Стихи. Перевод с украинского. Москва : ГХЛ, 1934. С замечаниями П. Г. Тычины на полях, карандашом. *IP НБУВ*. Ф. 79. Спр. 19.
32. Яковенко О., Туровська Л. Популяризація електронних книжкових виставок у системі бібліотечних наукових комунікацій (на прикладі вітрин нових надходжень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Бібліотечний вісник*. 2021. № 3. С. 39–49.

References

1. Bondarenko, V. (2015). Virtualni vystavky yak dystantna bibliotечna posluha [Virtual exhibitions as distant library service]. *Naukovi Pratsi Natsionalnoi Biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 41, 467-478. [In Ukrainian].
2. Koval, T. M., Smoliar, I. E. & Turovska, L. O. (2015). Populyaryzatsiia elektronnykh knyzhkovykh vystavok NBUV u sotsialnykh merezhakh [Promotion of electronic book exhibitions of VNLU in social networks]. *Naukovi Pratsi Natsionalnoi Biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 42, 52-61. [In Ukrainian].
3. Kosaryk Dm[ytro Mykhailovych] – [Tychyni] Pavlu Hryhorovychu. [Letter]. *Institut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. (Fond 79. Unit 36). [In Ukrainian].

4. Kurhanova, O. (2021). Istoriia svitovoho knyhdrukuvannia kriz pryzmu vydavnychkh kolektiis: elektronni vystavky etieniv ta elzeviriv na vebisaiti NBUV [The presentation of world book printing history in the light of printer's heritage collections: digital exhibitions of estienne and elsevier on the website of V. I. Vernadskyi National library of Ukraine]. *Biblioteknyi Visnyk*, 1, 32-39. [In Ukrainian].
5. Lopata, O. (2017). Elektronni bibliotekni zhurnalni vystavky yak zmistovna skladova roboty zaliv periodychnykh vydan NBUV [The library digital exhibition of periodicals as an informative part of VNU Halls of periodicals functions]. *Visnyk Knyzhkovoї Palaty*, 3, 41-46. [In Ukrainian].
6. Tychyna P[avlo Hryhorovych]. Hai shumliat... [Groves make noise...]. (Fond 79. Unit 1). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
7. Tychyna P[avlo Hryhorovych]. Haptauie divchyna... [A girl whispers...]. (Fond 79. Unit 2). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
8. Tychyna Pavlo [Hryhorovych]. Dumky pid chas kontsertu khoru Mazovshe [Thoughts during the Mazovshe choir concert]. (Fond 79. Unit 37, Fol. 1). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
9. [Tychyna] P[avlo Hryhorovych] – Mykhailu Mykhailovychu Mohylianskomu. [Letter]. (Fond I. Unit 44187). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
10. T[ychna] P[avlo] [Hryhorovych] – Kopytsi D[avydu] D[emydovychu]. [Note]. *Ibidem*. (Fond 79. Unit 25, Fol. 1). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
11. Tychyna Pavlo Hryhorovych do Rady Bibliotekariv Natsionalnoi biblioteky [Ukraine]. Zaiava... [Statement to the Council of Librarians of the National Library [of Ukraine]]. (Fond 79. Unit 32). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
12. Tychyna P[avlo] [Hryhorovych]. Do Prezydii vseukrainskoi spilky radianskykh pysmennykiv. Zaiava-zaperechennia... [Objection statement to the Presidium of the All-Ukrainian Union of Soviet Writers...]. (Fond 79. Unit 35. Fol. 9). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
13. Tychyna P[avlo Hryhorovych]. Poch. "Ynakshe plachut khmary i stohne buyni viter" ["Otherwise the clouds cry and the violent wind moans..."]. (Fond 79. Unit 9). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
14. Tychyna P[avlo Hryhorovych]. "Istorychno-heohrafichni vidomosti pro mistsia perebuвання T. Shevchenka na Ukraini. Dysertatsiina robota M. M. Tkachenka". [Vidhuk] ["Historical and geographical information about the places of stay of T. Shevchenko in Ukraine. Dissertation work of M. M. Tkachenko". [Response]]. (Fond 79. Unit 23. Fol. 1). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
15. Tychyna P[avlo] [Hryhorovych]. Kantata [Cantata]. (Fond 79. Unit 34). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
16. Tychyna Pavlo Hryhorovych. Lyst v redaktsiiu hazety "Rada" z virshamy. 1909 r. [A letter to the editors of the "Rada" newspaper with poems. 1909]. (Fond I. Unit 34699. Fol. 1). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
17. Tychyna Pavlo Hryhorovych. Lyst v redaktsiiu hazety "Rada" z virshamy [A letter to the editors of the "Rada" newspaper with poems]. (Fond I. Unit 34700). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
18. Tychyna Pavlo Hryhorovych. Lyst Mohylianskomu Mykhailu Mykhailovychu. 12 serpnia 1926 r. Z Alupky v Kyslovodsk [Letter]. (Fond I. Unit 44180. Fol. 2). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky*

Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

19. Tychyna Pavlo Hryhorovych. Lyst Mohylianskomu Mykhailu Mykhailovychu. 1924 r. Z Kharkova v Kyiv [Letter]. (Fond I. Unit 44170. Fol. 1). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

20. T[ychyna] P[avlo] [Hryhorovych] – Romanovych-Tkachenko Natali Danylovni. [Letter]. (Fond 79. Unit 31. Fol. 1). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

21. Tychyna Pavlo Hryhorovych. "Lysty do poeta" (iz nabirnoho prymirnyka zbirky "Pluh") ["Letters to the poet" (from the set copy of the "Plough" collection)]. (Fond I, Unit 12581, Fol. 23). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

22. Tychyna Pavlo Hryhorovych. Lystivka Mohylianskomu Mykhailu Mykhailovychu. 1924 r. [A postcard]. (Fond I, Unit 44175). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

23. Tychyna Pavlo Hryhorovych. "Pluh". Zbirka virshiv. Nabirnyi prymirnyk ["Plow". A collection of poems. Recruitment copy]. (Fond I. Unit 12581. Fol. 2). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

24. Tychyna Pavlo Hryhorovych. Storinka iz nabirnoho prymirnyka zbirky "Zamists sonetiv i oktav" [A page from the set copy of the collection "Instead of Sonnets and Octaves"]. (Fond I. Unit 12583. Fol. 7). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

25. Tychyna Pavlo [Hryhorovych]. Tobi, narode liubyi mii [To you, my dear people]. (Fond 79. Unit 17. Fol. 1). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

26. Tychyna Pavlo Hryhorovych. "Khreshchatytska" [Characteristic]. (Fond 79. Unit 38. Fol. 1). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

27. Tychyna Pavlo Hryhorovych. Chornovi nacherky [Rough drafts]. (Fond 79. Unit 16. Fol. 4). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

28. Tychyna Pavlo Hryhorovych. "Ia skazav tobi lysh slovo..." ["I only told you a word..."]. (Fond I. Unit 12526). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

29. Tychyna Pavlo Hryhorovych. "Ia utverzhdaui" ["I affirm"]. (Fond 79. Unit 18). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

30. Turovska, L., & Smoliar, I. (2015). Elektronna vystavka yak komunikatsiina model dialnosti naukovoï biblioteky [The digital exhibition as a communicational model of scientific library activity]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*, 3, 29-31. [In Ukrainian].

31. Tychyna Pavlo Hryhorevych. Stikhi. Perekod s ukrainskogo. S zamechanyami P. H. Tychyny na poliakh, karandashom [Poems. Translation from Ukrainian. With notes by P. Tychyna in the margins, in pencil]. (Fond 79. Unit 19). *Instytut rukopysu Nastionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine].* Kyiv, Ukraine. [In Russian].

32. Yakovenko, O., & Turovska, L. (2021). Populiaryzatsiia elektronnykh knyzhkovykh vystavok u systemi biblioteknykh naukovykh komunikatsii (na prykladi vitryn novykh nadkhodzhen Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho) [Popularization of electronic book exhibitions in the system of library scientific communications (on the example of showcases of new acquisitions of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine)]. *Biblioteknyi Visnyk*, 3, 39-49. [In Ukrainian].

Liudmyla Petrushko,

<https://orcid.org/0000-0001-7175-9143>,

Candidate of Historical Sciences, Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

**UKRAINIAN HANDWRITTEN HERITAGE IN ELECTRONIC EXPOSITION EXHIBITION
ON THE OCCASION OF THE 130TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF P. G. TYCHYNA**

The purpose of the article is to clarify the representative potential of the exhibition "Archival heritage of Pavlo Hryhorovych Tychyna (1891–1967) in the funds of the Institute of Manuscripts of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi", to reveal the significance of the poet's creative heritage for modern researchers. **The research methodology** is based on the application of analysis, synthesis and generalization, classification and systematization, induction and deduction, narrative, historical-typological, historical-problematic, historical-comparative, historical-systemic, historical-genetic, retrospective and interpretive methods. **Scientific novelty.** The exhibits of the exhibition are analyzed according to three aspects: general, visual, substantive. The artistic value of the manuscripts, which fully compensate for the lack of pictorial sources, is substantiated. The scientific and informative value of handwritten documents is emphasized. **Conclusions.** The article reveals the representative potential of the electronic exhibition for the anniversary of P. G. Tychyna. The correspondence of the presented materials to the composition of the funds containing documents related to the famous Ukrainian poet was clarified. The electronic exhibition dedicated to the 130th anniversary of P. G. Tychyna represents two main funds of the Manuscript Institute, which store documents related to Pavel Hryhorovych: in quantitative, species, and personal aspects. The exhibits make it possible to form a correct idea about the presence of various writing materials in the presented era, which, in addition to the main one, also had an additional functional purpose. The expository manuscripts also demonstrate differences in spelling and vocabulary (compared to the current ones), the evolution of P. G. Tychyna's handwriting, his style of signing autographs, writing features, which can be used to determine the primary and secondary nature of the text. The exhibits of the exhibition convey to the visitor the multifaceted image of Pavlo Hryhorovych. Autographs of poems almost completely represent the work of the poet chronologically and thematically. The manuscripts also highlight various biographical aspects. The analyzed exhibits of the electronic exhibition generally adequately represent both the funds of the Institute of Manuscripts of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine and the personality of P. G. Tychyna.

К е y w o r d s: electronic exhibition, Pavlo Tychyna, Institute of Manuscript of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, representative potential.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

62, Volodymyrska str., Kyiv, 01601, Ukraine

e-mail: liudmyla1991@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 10.11.2022 р.